

Anexa nr. II la Ordinul Ministrului nr. 3702/21.04.2021
MINISTERUL EDUCAȚIEI

**Programa școlară
pentru disciplina**

EDUCAȚIE CIVICĂ

**Învățământ special
Clasele a III-a - a IV-a
Dizabilități intelectuale ușoare și moderate**

București, 2021

Notă de prezentare

Programa școlară pentru disciplina *Educație civică* este elaborată pe baza noului model de proiectare curriculară centrat pe competențe și pune accentul pe activitatea de învățare și formare moral-civică a elevului. Această disciplină se adresează elevilor din clasele a III-a și a IV-a.

Disciplina *Educație civică* face parte din aria curriculară *Om și societate*, bugetul de timp prevăzut conform *Planului-cadru de învățământ pentru învățământ special primar, dizabilități intelectuale ușoare și moderate* (Anexa nr. 5 la Ordinul Nr. 3622/2018 privind aprobarea planurilor-cadru pentru învățământul special preșcolar, primar și gimnazial), fiind de 1 oră/ săptămână, pe durata unui an școlar.

Structura programei școlare cuprinde următoarele elemente:

- Competențe generale
- Competențe specifice și exemple de activități de învățare
- Conținuturi
- Sugestii metodologice

Competențele sunt ansambluri structurate de cunoștințe, abilități și atitudini dezvoltate prin învățare, care permit identificarea și rezolvarea unor probleme specifice unui domeniu sau a unor probleme generale, în contexte particulare diverse.

Competențele generale au grad ridicat de generalitate și complexitate, urmând a fi dezvoltate prin disciplinele socio-umane, pe întreaga durată a învățământului primar. Competențele generale orientează demersul didactic și oferă un caracter aplicativ rezultatelor învățării achizițiile

Competențele specifice derivă din cele generale, se formează pe parcursul unui an școlar și reprezintă etape/rezultate intermediare ale competențelor generale. Competențele specifice sunt însoțite de exemple de activități de învățare ce constituie modalități de organizare a activității didactice, în vederea dezvoltării competențelor. Programa școlară oferă cel puțin un exemplu de activitate de învățare pentru fiecare competență specifică în parte, cadrul didactic având libertatea de a le completa sau a le înlocui, astfel încât să asigure un demers didactic de proiectare, organizare și desfășurare, evaluare a unor parcursuri de învățare adecvate situației concrete de la clasă și în concordanță cu specificul dezvoltării psihofizice a elevilor cu dizabilități intelectuale ușoare și moderate, respectiv zonei proximei dezvoltării a fiecărui copil.

Conținuturile învățării sunt organizate pe domenii și reprezintă mijloace și suporturi informaționale prin care se urmărește realizarea competențelor generale și a competențelor specifice propuse.

Sugestiile metodologice vin în ajutorul cadrului didactic, oferind propuneri pentru modul de desfășurare a predării-învățării-evaluării, alegerea strategiilor didactice (metode și mijloace), a formelor de organizare a activității, astfel încât să fie promovată o învățare progresivă, diferențiată, centrată pe elev, în concordanță cu specificul disciplinei, cu particularitățile de vârstă și dezvoltarea psihomotorie a elevilor.

Demersurile de educare civică propuse prin actuala programă sunt în concordanță cu recomandările cuprinse în:

- Legea Educației Naționale, nr.1/2011, cu modificările și completările ulterioare;
- Recomandarea Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene privind competențele cheie din perspectiva învățării pe parcursul întregii vieți (2006/962/EC);

- Raportul către UNESCO al Comisiei Internaționale pentru Educație în secolul al XX-lea;
- Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, 1989.

Programa școlară a disciplinei *Educație civică* are ca finalitate integrarea elevilor în comunitate, realizată prin:

- dezvoltarea unor deprinderi de comportament moral-civic pornind de la contexte familiare de viață, specifice vârstei;
- practicarea de către elevi a unui comportament moral-civic, activ, liber, responsabil, tolerant, deschis, comunicativ;
- dezvoltarea unei atitudini pozitive față de propria persoană și față de ceilalți, contribuind, astfel, la creșterea adaptabilității copiilor cu dizabilități intelectuale ușoare și moderate, la viața socială;
- formarea unor deprinderi de autonomie personală și socială.

Programa școlară este un instrument viabil, cu caracter orientativ, adresat cadrelor didactice.

Educația pentru viața socială este un proces complex, de lungă durată. Aceasta se realizează treptat, prin relaționarea elevilor cu dizabilități intelectuale ușoare și moderate cu membrii diverselor grupuri de apartenență (familie, grup de prieteni). Întregul demers contribuie la interiorizarea unor norme de conduită, adoptarea unei atitudini civice, manifestarea unor deprinderi de comportament moral-civic, cooperarea cu ceilalți.

Competențe generale

- 1. Aplicarea unor norme de conduită în viața cotidiană, specifice unui mediu incluziv**
- 2. Adoptarea unor deprinderi de comportament moral-civic în contexte de viață din mediul cunoscut**
- 3. Cooperarea cu ceilalți pentru rezolvarea unor sarcini simple de lucru și pentru integrarea în grupuri din mediul cunoscut**

Competențe specifice și exemple de activități de învățare

1. Aplicarea unor norme de conduită în viața cotidiană, specifice unui mediu incluziv

Clasa a III-a	Clasa a IV-a
<p>1.1. Identificarea unor trăsături morale definitorii ale persoanei</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de identificare a trăsăturilor persoanei, manifestate în contexte sociale familiare elevilor; - Recunoașterea, în imagini cu conținut sugestiv, a trăsăturilor unor personaje; - Discutarea urmărilor pozitive și negative ale diferitelor acte de comportament, asupra propriei persoane și asupra celorlalți; - Ilustrarea prin mijloace de exprimare plastică a unor comportamente moral-civice ale unor personaje familiare; - exerciții de apreciere a propriilor comportamente, manifestate în contexte familiare. 	<p>1.1. Recunoașterea locurilor de apartenență (locală, națională, europeană) ale elevilor</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de prezentare a domiciliului, cartierului, localității ; - Ilustrarea, prin mijloace de exprimare artistică, a unor evenimente sărbătorite la nivel local, național, european; - Exerciții de identificare a unor personalități de la nivel local, național; - Realizarea unor colaje care reprezintă elemente specifice locale, naționale, europene.
<p>1.2. Recunoașterea unor comportamente moral-civice în grupurile de apartenență</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de identificare a unor comportamente morale/imorale ale unor personaje din povești, povestiri, basme; - Observarea și descrierea unor comportamente ale copiilor în contexte reale sau imaginate; - Exerciții de colorare, în contururi date, a personajelor care ilustrează comportamente moral-civice. 	<p>1.2. Identificarea caracteristicilor grupurilor sociale de apartenență</p> <ul style="list-style-type: none"> - Realizarea unor desene care ilustrează tradiții locale, naționale; - Exerciții de recunoaștere a însemnelor naționale, europene; - Vizionarea unor imagini, filme de prezentare a Europei și/sau a diferitelor țări europene.
<p>1.3. Explorarea grupurilor mici și a regulilor de grup</p> <ul style="list-style-type: none"> - Recunoașterea, în situații concrete, a grupurilor mici din care elevul face parte - Discuții cu privire la roluri și responsabilități în grupurile de apartenență (clasă, școală, familie, grup de prieteni); 	<p>1.3. Manifestarea respectului și a grijii față de propria persoană și față de celelalte persoane</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de apreciere a propriilor trăsături manifestate în contexte familiare; - Identificarea, în povești, desene animate familiare, contexte concrete de viață, a unor norme morale.

Clasa a III-a	Clasa a IV-a
- Recunoașterea unor reguli de grup, utilizând povești, poezii, desene animate, cazuri din viața reală;	

2. Adoptarea unor deprinderi de comportament moral-civic în contexte de viață din mediul cunoscut

Clasa a III-a	Clasa a IV-a
<p>2.1. Recunoașterea unor atitudini în contexte de viață familiare</p> <ul style="list-style-type: none"> - Identificarea unor atitudini față de lucruri, plante, animale în contexte date; - Realizarea, în grupuri mici, a unei liste cu lucruri utile pentru contexte date (ex. pregătirea unei excursii) și discutarea necesității lor; - Discuții cu privire la lucruri care îi reprezintă, plante și animale preferate. 	<p>2.1. Recunoașterea unor valori morale în cadrul grupurilor de apartenență</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de identificare a unor termeni care definesc valori morale, în contexte variate (literatura pentru copii, desene animate, situații concrete de viață); - Simularea, în grupuri familiare, a unor comportamente care au la bază valori morale; - Identificarea, în situații dilematice inspirate din povești, din contexte reale simple, a comportamentelor dezirabile și a valorilor care le fundamentează.
<p>2.2. Implicarea conștientă și activă în activitățile grupului de apartenență</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de gestionare a resurselor de care dispune (materiale, de timp, etc.) în efectuarea unor sarcini de lucru date; - Elaborarea unor povestiri despre cum le-ar plăcea oamenilor, lucrurilor, plantelor, animalelor să se comporte copiii cu ei/ele; - Recunoașterea, în situații date, a unor roluri și responsabilități ale copiilor în grupurile de apartenență. 	<p>2.2 Recunoașterea unor valori morale în grupuri sociale</p> <ul style="list-style-type: none"> - Identificarea unor comportamente bazate pe valori pozitive, în situații concrete de viață (în familie, la spectacol, în vacanță etc.); - Simularea unor comportamente moral-civice în contexte variate din viața socială.
<p>2.3. Explorarea relațiilor în cadrul grupului de apartenență</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de identificare a normelor și a regulilor grupurilor de apartenență; - Prezentarea unor relații din cadrul grupurilor, valorificând povești, desene animate familiare, contexte reale de viață; - Simularea, în contexte date, a unor 	<p>2.3. Deosebirea comportamentelor prosociale de comportamentele antisociale</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exerciții de recunoaștere a unor comportamente prosociale și a unor comportamente antisociale, în situații simple de viață; - Exerciții de exprimare a preferinței pentru comportamente bazate pe

Clasa a III-a	Clasa a IV-a
relații în cadrul grupurilor de apartenență a elevilor.	ajutorare, cooperare, tolerență și a dezacordului față de comportamente conflictuale, agresive.

3. Cooperarea cu ceilalți pentru rezolvarea unor sarcini simple de lucru și pentru integrarea în grupuri din mediul cunoscut

Clasa a III-a	Clasa a IV-a
<p>3.1. Relaționarea elevului cu dizabilități intelectuale ușoare și moderate în grupuri familiare, pentru rezolvarea unor sarcini simple</p> <ul style="list-style-type: none"> - Exersarea cooperării în grupuri mici, prin asumarea și manifestarea unor roluri specifice; - Descrierea unor calități ale persoanelor necesare pentru realizarea unor sarcini concrete în cadrul grupurilor variate; - Simularea unor comportamente în grupuri ale căror membrii au opinii diferite. 	<p>3.1. Relaționarea elevului cu dizabilități intelectuale ușoare și moderate în grupuri sociale variate, pentru rezolvarea unor sarcini simple</p> <ul style="list-style-type: none"> - Identificarea unor contexte din viața reală în care elevii au rezolvat/pot rezolva sarcini simple, prin colaborare cu alții (alți elevi, prieteni, familie, adulți); - Participarea la jocuri de rol în care elevii este necesar să se comporte în situații date.
<p>3.2. Participarea la activități prin asumarea de drepturi și responsabilități</p> <ul style="list-style-type: none"> - Identificarea drepturilor și responsabilităților pe care le au copiii în grupurile din care fac parte; - Simularea realizării unor sarcini simple de lucru prin asumarea unor drepturi și responsabilități; - Discutarea consecințelor respectării și nerespectării drepturilor copilului, respectiv asumării și neasumării responsabilităților; - Elaborarea unui regulament al clasei, cuprinzând drepturi și îndatoriri. 	<p>3.2. Participarea la activități care promovează drepturile copilului</p> <ul style="list-style-type: none"> - Identificarea, în imagini, povestiri, contexte reale de viață, situațiilor în care au fost încălcate drepturi ale copiilor; - Discutarea unor situații concrete în care drepturile copiilor sunt încălcate; - Simularea unor contexte de exercitare a drepturilor copilului.

Conținuturi

Domenii	Clasa a III-a	Clasa a IV-a
EU, TU ȘI CEILALȚI	<ul style="list-style-type: none"> - Ce este persoana? - Trăsături morale definitorii ale persoanei; - Asemănări și deosebiri între persoane; - Comportamente pozitive și comportamente negative ale persoanelor; 	<ul style="list-style-type: none"> - Persoana mea: - date personale; - Persoanele din jurul meu; - Persoanele din lumea întreagă; - Asemănări și deosebiri între persoane; - Persoane vulnerabile; - Locuri de apartenență ale persoanelor (locală, națională, europeană)
RAPORTURILE CU SINE, CU CEILALȚI, CU MEDIUL	<ul style="list-style-type: none"> - Tipuri de grupuri: familia, clasa de elevi, elevii din școală, grup de prieteni, grup de joacă, grup religios etc.; - Relațiile în grupul de apartenență: <ul style="list-style-type: none"> - de rudenie, de colaborare, de cooperare, de competiție, de solidaritate, de securitate, de sprijin, de toleranță, de întraajutorare, conflictuale, agresive etc.; - Norme de comportament în grupurile de apartenență /societate: - formule de salut, formule de adresare și de mulțumire, reguli de conduită ; - Activități și reguli de comportament față de oameni, lucruri, plante, animale; - Reguli de comportament în societate; - Raporturile noastre cu ceilalți oameni; <ul style="list-style-type: none"> Grupuri mici: <ul style="list-style-type: none"> - Familia (membri, relații între membri, roluri și responsabilități în familie, activități în cadrul familiei etc.); - Școala (colectivul clasei, colectivul școlii, activități, reguli); 	<ul style="list-style-type: none"> - Tradiții locale: - Noțiunea de țară, popor, națiune; - Tradiții naționale; - Însemnele locale, naționale, europene. - Relații între grupuri: <ul style="list-style-type: none"> - cooperare, schimb de informații, promovarea tradițiilor, solidaritate, sprijin, conflictuale, de negociere etc. - Raporturile noastre cu ceilalți oameni. <ul style="list-style-type: none"> Valori: <ul style="list-style-type: none"> - respect, toleranță, bunătate, grijă față de sine, față de ceilalți, față de lucruri, etc.; - Norme morale și de conduită; - Comportamente morale; - Drepturi, obligații, îndatoriri sociale.

Domenii	Clasa a III-a	Clasa a IV-a
	<p>Grupul de prieteni (activități, reguli) etc.;</p> <p>Reguli în cadrul grupurilor:</p> <ul style="list-style-type: none">- Drepturi și responsabilități;- Relația om/ persoană- mediul înconjurător; <p>Ce sunt lucrurile, animalele, plantele?</p> <p>Nevoia de lucruri, plante, animale;</p> <p>Asemănări și deosebiri între lucruri/ plante/ animale;</p> <p>Atitudinea față de lucruri, plante, animale.</p>	

Sugestii metodologice

Programa școlară pentru disciplina *Educație civică* pentru elevii cu dizabilități intelectuale ușoare și moderate din învățământul special primar reglementează activitatea cadrului didactic în ceea ce privește formarea la elevi a competențelor specifice disciplinei, precum și adecvarea demersului didactic la vârsta și cerințele educative speciale ale elevilor.

Actuala programă școlară ia în considerare nevoia copiilor de ancorare în concret, dar și de specificul dezvoltării copiilor cu dizabilități intelectuale ușoare și moderate, oferind cadrelor didactice un sprijin concret în elaborarea demersului didactic ce va contribui la dezvoltarea competențelor moral-civice, a atitudinilor civice utile integrării copiilor în societate și manifestării unor comportamente prosociale.

Strategii didactice

Ținând cont de specificul disciplinei *Educație civică* se recomandă utilizarea unor strategii didactice variate, aplicate într-un cadru educațional favorabil manifestării spiritului tolerant, deschis către recunoașterea și interiorizarea valorilor și a normelor morale, care încurajează interacțiunea socială pozitivă.

Cadrele didactice pot utiliza diferite tipuri de strategii didactice, cum ar fi:

- *Strategii inductive* bazate pe utilizarea exemplilor - din povești, fabule, desene animate sau din viața reală - pentru identificarea și recunoașterea trăsăturilor persoanei, a grupurilor mici din care elevii fac parte; exemplele pot fi utilizate și pentru identificarea unor norme morale, a unor situații de respectare, încălcarea a unor reguli și norme, a rolului normei morale ca model de acțiune;
- *Strategii analogice* care utilizează modele – din povești sau din experiența proprie pentru caracterizarea persoanei, a grupurilor din care fac parte elevii, pentru analizarea regulilor și a relațiilor din cadrul grupului;
- *Strategii euristice* bazate, de exemplu, pe: descoperire, dialog euristic, problematizare, pentru explorarea grupurilor mici; realizarea unor povestiri, dramatizări privind aplicarea unor reguli simple de conduită în familie, în grupul de învățare; realizarea unor colaje cu imagini, fotografii care prezintă elemente specifice ale localității, țării.

Disciplina *Educație civică* are un caracter practic-aplicativ și presupune respectarea unor exigențe ale învățării durabile urmărind integrarea în colectivitate.

Strategiile didactice pot fi dezvoltate de către cadrele didactice și presupun utilizarea metodelor didactice moderne, care permit îmbinarea activităților individuale cu cele de grup și frontale, fapt care contribuie la dezvoltarea atitudinilor activ-participative, la formarea spiritului civic, astfel:

- Implicarea elevilor în învățarea:
 - prin acțiune, prin activități bazate pe sarcini concrete: acțiuni comunitare de ecologizare a spațiilor verzi (plantare flori, copaci, curățirea spațiilor verzi, etc.);
 - prin descoperire: acțiuni de monitorizare a evoluției unei mici zone din apropierea unității școlare; vizite la muzee, biblioteci, primărie, poliție, judecătorie, magazine, excursii tematice;
 - prin cooperare: participarea la activitățile incluse în parteneriatele școlare (organizarea de târguri cu produse realizate de copii în scopul autofinanțării, strângerea de haine, jucării, rechizite);
- Aplicarea unor metode interactive de învățare, activ-participative care pun accent pe dezvoltarea creativității elevilor și dezvoltarea progresivă a

cunoștințelor și capacităților elevilor (rezolvare de probleme, simulare, joc de rol, discuții);

- Utilizarea mijloacelor moderne de instruire pentru creșterea gradului de atractivitate și a dimensiunii interactive a activității de învățare (calculator, soft educațional, povești terapeutice, filme didactice, prezentări Power-Point, ilustrații audio/video ale unor situații).

Proiectarea activității didactice

Proiectarea demersului didactic pentru o unitate de învățare începe cu lectura personalizată a programei școlare. Lectura se realizează în succesiunea următoare: de la competențe generale, la competențe specifice, la conținuturi, de la acestea din urmă la activități de învățare. Este necesar să se răspundă succesiv la următoarele întrebări:

În ce scop voi face? (sunt identificate competențele specifice de format la elevi în cadrul respectivei unități de învățare);

Ce conținuturi voi folosi? (sunt selectate conținuturi);

Cum voi face? (sunt determinate activitățile de învățare);

Cu ce voi face? (sunt analizate resursele, de exemplu, resurse materiale, de timp, forme de organizare a clasei de elevi);

Cât s-a realizat? (se stabilesc instrumentele de evaluare)

Evaluarea, o componentă importantă a procesului educativ, este utilă atât pentru elevi, cât și pentru cadrele didactice care, pe baza feedbackului realizat la activități, pot să aducă îmbunătățiri procesului de învățare, atât din perspectiva proiectării demersului didactic, cât și a alegerii strategiilor didactice.

În procesul de învățare este necesar ca evaluarea să se realizeze sub cele trei forme cunoscute: evaluarea inițială, evaluarea continuă sau formativă și evaluarea sumativă, ca procese definitorii de cunoaștere a individualității elevilor cărora ne adresăm.

Bibliografie:

1. Băban, A. (coord.), (2009), *Consiliere educațională*. Editura ASCR, Cluj-Napoca;
2. Barbu, D., Boca, C.A., (2015), *Educație civică, Teorie și exerciții, clasa a III-a*, Editura CD Press, București;
3. Bărbulescu, G., (2016), *Educație civică, Caiet de lucru pentru clasa a III-a*, Editura Litera, București;
4. Cosmovici, A., Iacob, L., (2008), *Psihologie școlară*, Editura Polirom, Iași;
5. Gherguț, A., Frumos, L., Raus, R., (2016), *Educație specială. Ghid metodologic*, Editura Polirom, Iași;
6. Peneș, M., (1998), *Îndrumător pentru utilizarea manualului de educație civică*. Editura Aramis, București;
7. Pițilă, T., Mihăilescu, C., (2016), *Educație civică, Manual pentru clasa a III-a*, Editura Art, București;
8. Roșan, A., (2015), *Psihopedagogie specială. Metode de evaluare și intervenție*, Editura Polirom, Iași;
9. Ulrich, C., (2007), *Educație civică: perspective teoretice și abordări aplicative*. Editura Universității din București, București;
10. Verza, E., Verza, F.E., (2011), *Tratat de psihopedagogie specială*, Editura Universității din București, București;

11. ****Raportul către UNESCO al Comisiei Internaționale pentru Educație în secolul al XX-lea;*
12. ****Recomandarea Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene privind competențele cheie din perspectiva învățării pe parcursul întregii vieți (2006/962/EC);*

Grupul de lucru:

Liana-Maria MITRAN, Coordonator Ministerul Educației

Claudia-Gabriela NIȚULESCU, Coordonator Inspectoratul Școlar Județean Olt

Nume, prenume	Instituție de apartenență
Brebu Maria	Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă Balș, Olt
Giura Constantina	Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă Balș, Olt
Giurea-Stănescu Mariana-Cristina	Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă Balș, Olt
Crețu Aneta-Cornelia	Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă Balș, Olt
Buciu Lorența-Daniela	Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă Balș, Olt
Țecu Teodora	Centrul Județean de Resurse și de Asistență Educațională Slatina, Olt